

הי של ספינה אוצרות הדף היומי

צבי סופר

העזר סימן ט' אות ד') כתב: "ומ"מ נראה שאין צורך במיוחד לשבר כוס יקר וסגי בכלי זכוכית רגיל. וכמ"ש הראב"ה שנהגו כולם בשוה כדי שלא לבייש מי שאין לו (וכמ"ש במ"ק כז.) ומכ"ש לפי מה שנהגים כיום לעטוף הכוס בשקית ניר בכדי שלא יתפזרו רסיסים באולם ויבאו לידי נזק. ומכיון שאין הכוס נראה לעין אין להקפיד שיהיה דבר יקר, ועצם שבירת הכוס מביאה לידי זיכרון החורבן".

לג.

"מיד נתפיים אותו השר ונפטר
אותו חסיד לביתו לשלום"

מה היה עונשו של אותו חסיד

כתב בספר בן יהוידע, מקשים אמאי אצטרין בעל המאמר לומר דברים אלו, מאחר שאמר ונתפיים אותו השר, מה בא להוסיף בכך שנפטר אותו חסיד לשלום. ותירץ: "ונראה לי בס"ד, דאמר בגמרא שאלו לרב על תלמידי דבי רב שבאים לביהמ"ד דרך היער שהוא מקום שיש בו חשש סכנה אם רשאים בכך והשיב ליתו עלי ועל צוארי, וחזרו ושאלוהו בחזירתם מביהמ"ד לביתם כיצד ואמר להם לא ידענא, דלא תחשוב כי נס זה שנעשה באותו חסיד היה בדרך הילוכו מביתו לביהמ"ד לכך הגין עליו זכות ביהמ"ד שהולך לשם, לזה סיים ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום, דהיה זה בהילוכו לביתו, ועם כל זה נעשה לו הנס שנפטר לשלום".

ובספר פלא יועץ (ערך שמירה) כתב דבר פלאי בזה וז"ל: "וראיתי במפרשים דמייתי בש"ס באותו חסיד שהיה עומד בתפלה ופגע בו אותו הגמון ונתן לו שלום ולא החזיר לו וכו' ואמר לו המתן לי עד שאפייסך בדברים ופייסו בדברים ואמר שם ונפטר אותו חסיד לביתו. ופירשו המפרשים שנפטר לבית עולמו, על שעל כל

הרמב"ם (פ"ו מהל' בית הבחירה) שקדושת ירושלים ובית המקדש מפני השכינה ושכינה אינה בטלה לעולם. ועמש"כ ביביע אומר ח"ה (חיו"ד סימן כו אות ד). ע"ש.

ל: - לא.

"מר בריה דרבינא עבד הלולא
לבריה, חזנהו לרבנן דהוון קבדחי
טובא, אייתי כסא דמוקרא, בת
ארבע מאה זוזי ותבר קמיהו,
ואעציבו. רב אשי עבד הלולא
לבריה, חזנהו לרבנן דהוון קא
בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא
חורתא ותבר קמיהו ואעציבו"

האם צריך לשבור כוס יקרה בנישואין

בתוספות (ד"ה אייתי כסא) כתבו: "מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין". ובספר רוב דגן, להגאון רבי יצחק עטיה בקונטרס אות לטובה (אות ל), הקשה דהנה צריך להבין אמאי לא למדו התוספות מנהג שבירת הכוס ממעשה דמר בריה דרבינא שהובא קודם לכן דאייתי כסא דמוקרא וכו', ואמאי המתינו ללמוד זאת מהא דרב אשי. ותירץ דאפשר כדי שלא תאמר דבעי כסא דמוקרא בת ארבע מאות זוזי, כמו דעבד מר בריה דרבינא, דהתם אפשר שהיה עשיר גדול ולגרמיה הוא דעבד, אבל לכולי עלמא לא. ואף בעשיר אין לחייבו להפסיד כל כך, שהתורה חסה על ממונם של ישראל, ומשום הכי דייקו מהא דרב אשי שאמר סתמא דאייתי כסא דזוגיתא חיוורתא ולא הוזכר שיעורו, למימרא דאלו דברים שאין להם שיעור, וכל אחד אינו חייב אלא כשיעורו ובקו המיצוע, ועל כל פנים יהיה שווה מידי דמיעצב לבני אדם הנמצאים.

ומרן רבינו בשו"ת יביע אומר חלק ד' (אבן

ל.

"היה עומד בחו"ל יכוין את לבו
כנגד א"י שנאמר 'והתפללו
אליך דרך ארצם', היה עומד
בא"י יכוין לבו כנגד ירושלים
שנאמר 'והתפללו אל ה'
דרך העיר אשר בחרת".

מניין שאף בחורבן ביהמ"ק מתפללים לכיוונו

בספר תולדות זאב (דנ"א סע"ב בדפי הספר) הביא בשם הגאון רבי זלמן תלמיד הגר"א, שהקשה מאחר דכולהו ילפינן מקראי, מה הוצרך ר"א לסיים מאי קראה, ולהביא פסוק נוסף, הרי כבר למדנו זאת. ותירץ הגאון רבי זלמן דמהנך קראי ילפינן רק בזמן שבית המקדש קיים שאז גילוי שכינה היה בבית המקדש, מה שאין כן לאחר החורבן מנא לן שגם אז עדיין צריך להתפלל לכיוון המקדש. להכי הוצרך להביא מקרא ד"בנוי לתלפיות", ודרשינן "תל" שכל פיות פונים אליו, דהיינו לאחר החורבן, כדמשמע מלשון "תל", וכלשון הפסוק "והיתה תל עולם", ואפי הכי שהוא בחורבנו כל הפיות פונים אליו. ע"כ.

ומרן רבינו זצ"ל בספרו מאור ישראל מצא סעד לדבריו של הגאון רבי זלמן מדברי הירושלמי בפרקין (הלכה ה') שאחר שמביא הברייתא שלפנינו עם הפסוקים, מסיים "עד כדון בבנינו, בחורבנו מנין, א"ר אבין שנאמר בנוי לתלפיות, תל שכל הפיות מתפללין עליו". ומבואר להדיא כפירוש הגר"ז. ויש להוסיף גם מה שכתב בספר האשכול (עמוד נ"ט) שמביא כל דברי הגמ' שלפנינו, ומוסיף: "ותל לשון חורבה, כענין 'והיתה תל עולם', ואמרו נמי (במדרש שיר השירים), תלפיות - יפה היה ונעשה תל". והעיר הנחל אשכול שם שכוונתו כמ"ש הגר"א ע"פ הירושלמי שבא לומר שאף בחורבנו פונים אליו. ע"ש. והיינו טעמא כדברי

פנים עבר על מה שכתוב בתורה "ונשמרתם", דשמה לא היה מדבר עמו והיה חותך את ראשו. נמצא במי שמכניס עצמו במקום סכנה וסומך על הנס שתיים רעות עשה לעצמו אחד שענוש יענש על עוברו על ונשמרתם, ועוד שמנכין לו מזכותיו והרי זה כמחליף מרגלית ואבן טובה על שוה פרוטה. "וע"ע בספר יפה ללב ח"ח בסופו בחיבורו יפה לעינים (דף נ' ע"ב) מה שהעיר על דברי הפלא יועץ.

ל"ד.

"כל המבקש רחמים על חבריו אין צריך להזכיר שמו, שנאמר א-ל נא רפא נא לה, ולא קמדבר שמה דמרים"

אימתי צריך להזכיר שם החולה

רש"י במקום מפרש: "אינו צריך להזכיר שמו של חולה". וצריך להבין מה נתכוון רש"י לחדש בזה ומדוע הדגיש 'חולה' וכי אם מבקש רחמים על עניין אחר הדין שונה?

אלא שאמרו בזוהר פרשת וישלח (דף קסט ע"א): "מיד עשו, מאי טעמא? בגין לפרשא מלה כדקא יאות". כלומר שיעקב נצרך דוקא להזכיר את שמו של עשו בתפלתו. והובא בפרי חדש (או"ח סימן קיט סק"א). וכן כתב בפסקי הרי"א על ברכות כאן. וכן הביאו המגיד תעלומה כאן ועוד, את דברי המדרש שהעמלקי לבש לבושי הכנעני בכדי שלא יהיו יודעין ישראל איך להתפלל עד שהוצרכו להתפלל "אם נתן תתן את העם הזה". ואם כן מבואר מכל זה שכן צריך להזכיר השם, ולא כפי שנאמר בסוגייתנו.

אמנם הסתירה מתורצת על פי מה שכתב ספר מהרי"ל (מנהגים, הלכות שמוחות א): "אמר מהר"ש העומד אצל כל חולה ומתפלל עליו אין צריך להזכיר שם החולה, וראייה ממה שרבינו ע"ה שאמר (במדבר יב, יג) "א-ל נא רפא נא לה", ולא הזכיר שם מרים. אבל כשמברכין אותו ואין עומדים אצלו יש להזכיר שמו". והביאו המגן אברהם (סימן קיט סק"א). ולפי זה יש לחלק שבסוגיין מדובר בפניו ולכן אין צריך להזכיר שמו, ואילו מה שכתב הזוהר על יעקב ועשיו וכן במלחמת העמלקי, מיירי שלא היו בפניהם.

ועל פי זה יתבאר דיוק לשונו של רש"י, כי אמרו במסכת נדרים (מ), שכל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה, ומקיים בזה מצוות ביקור חולים. לכן פירש רש"י שהגמרא עוסקת דווקא בחולה כלומר שמתפלל עליו בפניו דווקא, בשעה שבא לבקרו ואז אין צריך להזכיר את שמו. וע"ע מה שהאריך בזה ביביע אומר ח"ב (חאו"ח סימן י"א).

לן.

"אמר לי שמואל לרב יהודה שיננא"

איך קרא שמואל לרב יהודה בכינוי זה

נשאל בשו"ת תורה לשמה (סימן תכ"א), האם מי שחוטמו גדול מותר לקרוא בעל החוטם או דילמא חשיב זה גנות והוא בכלל לשון הרע ואסור. והשיב כהאי לישנא: "מצינו בכמה דוכתי למר שמואל דקרי לרב יהודה שיננא ויש בזה ב' פירושים הא' שיננא חריף ומחודד. והב' פירושו שיניו גדולים. ושני הפירושים המה כתובים בספר הערוך ע"ש. וא"כ לפי פירוש הב' נלמד לנדון השאלה דלית לן בה. "מיהו נראה דדבר

זה נידון לפי העת והזמן ולפי דעתן של בני אדם, אם דרכן להקפיד על זה אם לאו, שאם אין דבר זה שגור ומוטבע ומצוי בין בני אדם לקרוא בעל החוטם לאדם שיש לו חוטם גדול הרי זה חשיב גנות ואסור. והא דשמואל שאני, דיש לומר כן היה דרכם של בני אדם בזמן ההוא לקרא שיננא למי ששיניו גדולים ולא היה דרכם להקפיד בזה כי לא היה נחשב להם דבר זה לגנות.

"ועיין בגמרא דבכורות דף מ"ד ע"א, מחוי רב הונא חד מדיין וחד מדידהו ואקפד רב יהודה. ופירש רש"י ז"ל: רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות ע"ש. והנה מדלא חש רב הונא ואמר הכי יש ללמוד כל כהאי גוונא דרב הונא שרי אלא שרבי יהודה עכ"ז אקפד. הדרן למילתין דעניינים כאלה הם נידונים לפי הזמן ולפי דעתן של בני אדם". ע"כ.

לאסוקי שמעתתא

אייתי כסא דמוקרא ותבר קמייחו (ל): במנהג שבירת הכוס לאחר החופה

כתב מרן רבינו זצ"ל בספרו חזון עובדיה ארבע תעניות (עמ' תלב - תלג): "ועינא דשפיר חזי להרב שלחן גבוה (סי' תקס סק"ה) שכתב, עכשיו לא נהגו אלא לשבר כוס אחר הקידושין ושבע ברכות, וכמ"ש התוס' (ברכות לא). וכ"כ הרב מעשה רוקח (פרק ה מהל' תעניות ה"ג). וראיתי בספר נדמ"ח בשם אור לציון ח"ג (עמוד רעז) שתמה על השלחן גבוה, שמשמע מדבריו ששבירת הכוס באה במקום נתינת אפר מקלה. ותימה, שאין יפטור דבר זה תקנת חכמים שתיקנו לתת אפר בראש חתנים, כפי שמפורש בתלמוד. והרמ"א בדרכי משה (סי' תקס) כתב, שיש לעשות שניהם. עד כאן. ובאמת דלא קשה מידי, כי נראה דאשתמטייה לשון הכל בו והארחות חיים, שהביאו מרן הבית יוסף, שאינם נוהגים לתת אפר בראש חתנים, לפי שאין העם מוחזקים בהנחת תפלין, ונהגו לעשות זכר אחר במקומו וכו'. ולכן פשט המנהג לשבר הכוס אחר שבע ברכות. ע"כ. וזה מבואר כדברי השלחן גבוה והמעשה רוקח. ואפשר שכוונת הכל בו שאין מוחזקים להניח תפלין כשרים כראוי כדת וכדין. ועינינו הרואות שלא נהגו אצלנו בהנחת אפר, אלא בשבירת כוס של זכוכית. וכמ"ש גם הרב נהר מצרים אה"ע (דף קפד ע"א), ושאר אחרונים מגאוני ספרד. ע"ש".

ומו"ר הראש"ל הגאון הגדול רבי יצחק יוסף כתב דספרדי הנותן אפר מקלה נכנס בחשש מוציא לעז על הראשונים. וכן שמעתי מרב אחא הגאון הגדול רבי יעקב יוסף זצוק"ל.

וכתב עוד: "והן רבים עתה עם הארץ, שבעת ששובר החתן את הכוס כל הקרואים ממלאים פיהם שחוק בקריאות מזל טוב, והחתן עצמו שעושה זאת בגבורה, לסיים בזה את טכס הנישואין, מחייך בשביעות רצון (על כחו כי רב). והפכו כוונת המנהג היפה הזה שנועד לשם עגמת נפש על חורבן בית קדשינו ותפארתנו, ולהעלות את ירושלים על ראש שמחתנו, למנהג תפל של שחוק וקלות ראש. וכבר ראיתי להשדי חמד אס"ד (מע' ז אות יב) שהביא מ"ש הפמ"ג (סי' תקס) בשם המלבושי יו"ט ואליה רבה, שמנהגם לשבור קדרת חרס בשעת התנאים, להבהיל ולמעט השמחה ולזכור החרבן. וכתב, ועתה דשו בו רבים מעמי הארץ, ונהפך להם מיגון לשמחה, כי בשעת שבירת הקדרה פיהם ימלא שחוק לא פסיק מנייהו חוכא ואטלולא, ותבקע הארץ לקולם, ולא ידעו כי במקום גילה שם תהא רעדה לזכר חרבן ביתנו, ולשמחה מה זו עושה. ואי איישר חילי אבטלנינה, כי טוב העדר הטוב ממציאיות אינו-טוב. עכ"ד. אמנם לא אלמן ישראל תהילות לה' יתברך. ולפי עניות דעתי אפשר לתקן הדבר, ולהחזיר עטרה ליושנה בכל אתר ואתר, על ידי שהרב המסדר קידושין, יתן הוראה לחתן לפני שברו הכוס שיאמר אחריו בקול רם: אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני. ואז לאט לאט יבינו הקהל הרקע לשבירת הכוס, ולא יעשו מזה מהתלה חוכא ואטלולא, והכל על מקומו יבא בשלום".